

”Helsagssamleren”

Artikel 10: Korrespondancekort

Af Lars Engelbrecht og Erik Hvidberg

Allerede i "Helsagssamleren del 2", DFT februar 2002 - definerede vi et korrespondancekort således: "Et stykke karton i dobbelt brevkort format med påtrykt frimærke. Kortet er foldet på midten, og randene er forsynet med lim, således at når kortet er lukket, så kan det ikke læses af uvedkommende. Randen er som regel perforeret på 3 sider for lettere at kunne åbne kortet ved at afrive randen. Med korrespondancekortet fik man et "lukket" helsagsbrevkort, som kombinerede brevkortet med det lukkede brevs hemmeligholdelse af indholdet".

I denne artikel vil vi gå dybere i korrespondancekortenes historie, udseende, brug samt varianter.

Korrespondancekortets historie.

De første korrespondancekort så dagens lys i Belgien i 1882. Kun langsomt fulgte de øvrige frimærke/helsagsudgivende lande op herpå. Danmark var således i top 10 i Verden blandt førsteudgiverne af korrespondancekort, idet det første danske korrespondancekort så dagens lys i 1888, og Danmark var ligeledes det første land i Skandinavien til at udgive korrespondancekort.

Som et kuriosum kan det dog nævnes, at Københavns Bypost allerede i 1883 udgav et Express-korrespondancekort med et pålydende på 10 øre, godt nok trykt på tyndt papir, og i et format noget større end formatet på et brevkort, men ud fra den samme grundlæggende ide, som vi senere redegør for.

Årsagen til fremkomsten af korrespondancekortene var muligheden for at bevare brevhemmeligheden. Brevkortet havde jo allerede i 1888 en del år på bagen, og var også blevet en rimelig pæn succes for de udgivende postvæsener. Kombinationen af et stykke karton og et påtrykt frimærke var i de fleste tilfælde nok for brugerne, idet det var et nemt medie (alt i ét) at bruge. En stor del af postvæsenets kunder ville derfor gerne bevare denne mulighed, MEN samtidig også have en mulighed for at bevare brevhemmeligheden, således at Postmand Per ikke havde mulighed for at læse eksempelvis kærestebreve, privat korrespondance eller rykkere fra den lokale købmand.

En række lande har også udgivet Svar-Korrespondancekort, dvs et almindeligt korrespondancekort, med et "indbygget" svar-korrespondancekort i mini-format. De postale betingelser for at returnere et sådant svarkort var de samme som var gældende for svarkortet fra et dobbelt brevkort, dog kunne kortet på grund af at det var indbygget, ikke ankomststemples, som det var tilfældet med svarkortet fra det dobbelte brevkort. Det skal anføres at ægte brugte mini svar-korrespondancekort er yderst sjældent forekommende, og at de - uanset hvilket land de stammer fra - hører til blandt helsagsfilateliens helt store sjældenheder.

Korrespondancekortets "filateli" og brug.

Korrespondancekortene byder på store muligheder for alene at opbygge en samling af sådanne. Dels er der de forskellige udgaver, som for Danmarks - og de fleste andre landes vedkommende - i det store hele følger de udgivne typer af brevkort og frimærker, og dels kan en sådan samling udbygges med et utal af typer af takningsforskelligheder, forskellig tekst på randen, fabrikationsnumre som blev indført i 1918 (på lige fod med de

øvrige danske helsager), for ikke at tale om studier af værdistemplerne og den øvrige typografi på kortene. Desuden kan der samles varianter i form af blindtryk, private tiltryk, destinationer herunder opfrankeringer, forsendelser sat i strafporto samt essays etc. Disse muligheder vil vi gennemgå i det følgende.

Tager vi udgangspunkt i de danske korrespondancekort, så blev den første udgave perforeret $9\frac{1}{2}$ på de tre af kortets åbne sider i en afstand af ca. 6 mm fra yderkanten. Der findes to variationer af denne første perforering med henholdsvis 61 eller 62 huller forneden. Senere ændres perforeringen til $11\frac{3}{4}$ med gennemgående perforering i de nederste hjørner, og også her findes der undertyper. Endnu senere til $10\frac{3}{4}$ med en sjælden variant perforeret 12. Fra 1964 blev kortene gennemstukket for bedre at kunne anvendes af brevvendemaskinen i Århus.

Også den vejledende tekst på kortranden er forskellig, her findes to typer: "Kortet åbnes ved at afrive Randen" og "Man aabner Kortet, ved at afrive Randen". Tilsvarende kendes også fra flere andre lande, og i nogle tilfælde kan det være svært at typebestemme et brugt kort, hvor randen med teksten mangler.

Selvom korrespondancekortet var fremstillet til at få afrevet randen (det skal man altid huske på, når man taler om kvalitet af korrespondancekort) så forekommer der en del brugte korrespondancekort med fuld rand, hvor modtageren forsigtigt har åbnet kortet for at bevare randen, og det er ikke KUN frimærkesamlere der har gjort dette, også mange mere almindelige mennesker har været nænsomme i åbningen af kortene. Og korrespondancekort med bevaret rand er efterspurgt blandt samlere: Enkelte helsagskataloger går endda så langt som at angive prisen på brugte kort med rand til 3 til 4 gange prisen på det samme kort uden rand.

Studiet af værdistemplerne og den øvrige typografi på kortene er for Danmarks vedkommende kun i sin vorden, her ligger der fortsat et væld af muligheder åbne for de samlere, der har lyst til at dyrke den del af filatelen. For flere andre landes vedkommende foreligger der allerede dybtgående studier herom.

Ser man på brugen af korrespondancekortene, så er korrespondancekortene helt klart den danske helsagstype som oftest ses i underfrankeret stand sendt såvel indenrigs som til udlandet. Årsagen hertil skal utvivlsomt findes i, at publikum ofte opfattede et korrespondancekort som et brevkort, og ikke som den lukkede forsendelse det var, og som derfor skulle frankeres med taksten for et tilsvarende brev. Publikums uvidenhed eller mangel på omtanke kan vi helsagssamlere så glæde os over i dag, når vi finder danske korrespondancekort med fremmede landes portomærker, for ikke at tale om T-stempler, påtegninger m.v.

Indenfor korrespondancekortene forekommer også en række varianter som f.eks blindtryk eller dobbeltryk af værdistemplets, utakkede kort, kort med omvendt takning, samt overtrykte kort hvor nogle få ældre, fra postkontorerne indsendte kort, er blevet overtrykt og kun forekommer i ganske få eksemplarer (3 - 5 stk). I denne artikel vil vi ikke gå i detaljer omkring alle disse varianter, da de fleste er velbeskrevet i Ringstrøms helsagskatalog. Endelig skal det også nævnes, at udenlandske korrespondancekort også forekommer med SPECIMEN eller MUSTER påtryk, ligesom der forekommer die proofs og colorproofs samt essays (sidstnævnte forekommer også i Danmark).

En del institutioner og firmaer forsynede på egen hånd kortene med tiltryk indeni, for således at anvende kortet som en formular, bl.a. kendes der trykte tilsigelser fra Københavns Politi. Der forekommer også korrespondancekort som er forsynet med

reklamepåtryk indeni kortet, samt på kortets bagside. Disse kort er særdeles efterstræbte ikke bare blandt helsagssamlere, men også af tematiske samlere.

I næste artikel ser vi nærmere på korsbåndene.

Illustrationer:

Korrespondancekort fra Fiji med overtryk "specimen" ("prøve"). (artikel10a.jpg)

Fransk korrespondancekort med "indbygget" svarkort. (artikel10b.jpg)

Underfrankeret korrespondancekort sendt til Schweiz. Frankeret med Schweiziske portomærker. (artikel10c.jpg)

Et tidligt dansk korrespondancekort – fejltaget uden perforering. (artikel10d.jpg)